

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

**AKTÖRÜN STANİSLAVSKİ SİSTEMİNE GÖRE
EURİPİDES'İN ELEKTRA ROLÜ ÜZERİNDEKİ
ÇALIŞMALARI**

Yüksek Lisans Tezi

GAMZE TANRIVERMİŞ

İSTANBUL, 2011

TC.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İLERİ OYUNCULUK

**AKTÖRÜN STANİSLAVSKİ SİSTEMİNE GÖRE
EURİPİDES'İN ELEKTRA ROLÜ ÜZERİNDEKİ
ÇALIŞMALARI**

Yüksek Lisans Tezi

GAMZE TANRIVERMİŞ

Tez Danışmanı: ZURAB SIHARULIDZE

İSTANBUL, 2011

ÖZET

AKTÖRÜN STANİSLAVSKİ SİSTEMİNE GÖRE EURİPİDES'İN ELEKTRA ROLÜ ÜZERİNDEKİ ÇALIŞMALARI

Tanrıvermiş, Gamze

İleri Oyunculuk

Tez Danışmanı: Zurab Siharulidze

Mayıs, 2011, 37 sayfa

Euripides'in MÖ 5.yy'da yazdığı Elektra adlı eseri ve bu eserdeki Elektra karakterinin Stanislavski Sistemine göre incelenmesi bu tezin konusunu oluşturur.

Bu eser, Klasik Çağ'ın en parlak döneminde yani toplumun kültürel, sanatsal ve siyasal olarak tam bir değişim içinde olduğu bir dönemde, yenilikleri gelenekle çok iyi harmanlamayı başarmış Euripides tarafından yazılmıştır. Rol üstünde çalışmaya geçmeden evvel eserin edebi tahlili yapılmış ve eser ve yazar söz konusu dönemin tüm unsurları ele alınarak incelenmiştir. Edebi tahlil; yazarın biyografisi, yazarın ve eserin dönemi, eserin ve yazarın buldukları dönem içinde değerlendirilmeleri ile birlikte eserin, fabeli, ideası, teması, türü, ana çatışması vb. başlıklar altında yapılmıştır. Daha sonra ise rol üstünde çalışmaya geçilmiş ve bu bölümde ise rolün isteği ve üstün amacı, büyük ve küçük olayların sıralaması, karakterin incelenmesi, rolün yorumu başlıkları altında inceleme gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Elektra rolü üstünde çalışmaya örnek olarak Elektra ile Klytaimnestra'nın karşılaşma sahnesi ele alınmıştır. Bu sahne küçük durumlara ayrılmış ve her durumda Elektra karakterinin küçük ve istek ve amaçları belirtilmiştir.

Bu tez çalışması, aktörün Stanislavski Sistemi'ni temel alarak bir rol üstünde nasıl çalışması gerektiğini ve bu sürecin aşamalarını göstermiştir.

Anahtar kelimeler: Elektra, Euripides, Stanislavski

ABSTRACT

AN ACTOR'S WORKS ON EURIPIDES' ELECTRA ACCORDING TO THE SYSTEM OF STANISLAVSKI

Tanrıvermiş, Gamze

Advanced Acting

Thesis Supervisor: Zurab Siharulidze

May 2011, 37 pages

Examination of Euripides' play named "Electra" written in the 5th cc B.C. and the character of Electra in this play according to the system of Stanislavski is the subject of this thesis.

This play was written in the brightest era of the Classical Period, that is, in a period when the society was changing culturally, artistically and politically, by Euripides who accomplished to blend the changes with the traditions. Before working on the role, the literary analysis of the play has been made, and the play and the playwright have been examined by considering all the elements of the said period. The literary analysis comprises; the playwright's biography, the era of the playwright and the play and their evaluation within the period they belonged to, the play's fabula, idea, theme, genre, main conflict etc. Afterwards the role has been started to be worked on. In this part, the role's desire, super-objective, ordering of major and minor events, examination of the characters, the interpretation of the role have been discussed. Furthermore, the Meeting of Electra and Klytaimnestra has been examined as an example of working on the role of Electra. This scene has been divided into minor cases and the desires and objectives of Electra in these cases have been specified.

This thesis has demonstrated how an actor is to work on the role and the stages of this process based on the system of Stanislavski.

Keywords: Electra, Euripides, Stanislavski

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. EDEBİ TAHLİL	3
2.1 YAZARIN BİYOGRAFİSİ	3
2.1.1 Yazarın Eserlerinin Özellikleri	4
2.2 YAZARIN ve ESERİN DÖNEMİ.....	5
2.1.1 Siyaset.....	5
2.1.2 Felsefe.....	6
2.1.3 Sanat.....	8
2.1.4 Yazarın Bulunduğu Dönem İçinde Değerlendirilmesi	10
2.1.5 Eserin Bulunduğu Dönem İçinde Değerlendirilmesi.....	12
2.3 ELEKTRA MİTOSUNUN KÖKENİ ve ATREUSOĞULLARI	13
2.4 ESERİN FABELİ	15
2.5 ESERİN İDEASI	15
2.6 ESERİN TÜRÜ.....	16
2.7 ESERİN TEMASI.....	16
2.8 ESERİN ANA ÇATIŞMASI.....	16
2.9 ESERİN BÖLÜMLERİ.....	16
3. AKTÖRÜN ROL ÜSTÜNDE ÇALIŞMASI.....	17
3.1 ROLÜN İSTEĞİ VE ÜSTÜN AMACI.....	17
3.2 BÜYÜK OLAYLARIN SIRALAMASI	17
3.3 KÜÇÜK OLAYLARIN SIRALAMASI.....	19
3.4 KARAKTERLERİN İNCELEMESİ	25
3.5 ROLÜN YORUMU	27
3.5.1 İçerik	27

3.5.2 Biçim	27
3.6 ELEKTRA KARAKTERİNİN ÖZGEÇMİŞİ	28
3.7 ELEKTRA ve KLYTAIMNESTRA SAHNESİ	29
3.7.1 Birinci Durum-Bekleme	29
3.7.2 İkinci Durum-Karşılaşma	39
3.7.3 Üçüncü Durum-Savunma.....	30
3.7.4 Dördüncü Durum-Kavga	33
3.7.5 Beşinci Durum-Cinayet	34
4. SONUÇ.....	36
KAYNAKÇA	37

1. GİRİŞ

Bu çalışma Euripides'in Elektra adlı eserinin ve Elektra karakterinin incelemesini kapsar. Elektra adlı eser Antik Yunan medeniyetinin büyük bir değişim geçirdiği 4.yy'a tarihlenir. Euripides yaşıadığı topluma getirdiği eleştiriler ve sahip olduğu protestocu tutumla diğer tragedya yazarlarından (Aiskhylos, Sofokles vs.) ayrılır. Elektra, yazarın bu farklı dünya görüşünün örneklerinden biridir. Euripides'ten evvel Elektra malzemesi, Aiskhylos'un Adak Sunucular oyunu ile Sofokles'in Elektra oyununda işlenmiştir. Adak Sunucular'da Elektra, Orestes ile karşılaşmasından (anagnorisis) hemen sonra kaybolur. Sofokles'in Elektrası'nda ise başkahramandır. Euripides, tanrı inancı ile anne katilliğinin veya kandaşı öldürmenin gerçekten ne demek olduğunu sorguluyor ve okuyanları bunu düşünmeye sevk ediyor. Sofokles'te Elektra'nın intikamı yüceleştirilip, "hero" statüsü korunurken, Euripides hem mekân seçimiyle hem de karakterlerin psikolojik yapısını incelemesiyle esere adeta bir dram özelliği kazandırıyor. Bu anlamda Euripides ilk modern ve karakterlerini psikolojiyi gözeterek yaratan ilk oyun yazarı kabul edilir. İnceleyeceğimiz Elektra'da, karakterler gökyüzünden yeryüzüne indirilmiş ve Elektra dışında hemen hemen hepsi psikolojik bir değişim geçirmiştir. Kandaş katili olmanın gerçekten ne demek olduğunu ve insana neler yaptığını görüyoruz. Bunun yanında tanrının buyrukları ile bireyin kararlarını karşı karşıya getiriyor ve tanrılara körü körüne boyun eğmeye karşı çıkıyor. Diğer karakterleri tanrı statüsünden aşığı indiriyor; yani hemen hepsinde kandaş katilliğinin getirdiği bir pişmanlık var; Elektra hariç. Çünkü Elektra karakterini diğerlerine nazaran daha statik bir konumda tutarak mitos özelliğini korumaya da çalışıyor.

Çalışmaya öncelikle eserin edebi tahlili ile başlanacaktır. Edebi tahlil, yazarın biyografisi, yaşıadığı dönemin sosyal, siyasal koşullarıyla sanat ve felsefesi, ardından eserin dönemi ve sırasıyla eserin fabeli, ideası, türü, teması, ana çatışması üzerinde odaklanacaktır. Sonra rol üstüne çalışma bölümüne geçilecek. Bu bölüm ise Stanislavski sistemi esas alınarak rolün isteği ve üstün amacı, büyük olayların sıralaması, küçük olayların sıralaması, karakterlerin incelemesi ve rolün yorumunu kapsayacaktır. Ayrıca rol üstüne çalışmaya örnek teşkil etmesi için Elektra ile Klytaimnestra'nın karşılaştıkları, doruktan hemen önceki sahne ele alınacak ve Elektra karakteri üzerinden küçük istek ve amaçlar belirlenecektir.

Bu çalışmanın esas amacı aktörün seçtiği bir rol üstünde Stanislavski sistemini temel alarak nasıl çalıştığını ayrıntısıyla incelemek ve süreci tüm aşamalarıyla göstermektir.

2. EDEBİ TAHLİL

Rol üstünde çalışmaya geçmeden evvel, Stanislavski Sistemi'ne göre yazarın biyografisi, yazarın ve eserin dönemi, eserin fabeli, ideası, türü, teması ve ana çatışmasının belirtilmesi gerekir. Böylece esere ilişkin inceleme tamamlanmış olur ve aktör rolü özelleştirmeye geçebilir.

2.1 YAZARIN BİYOGRAFİSİ

Elektra oyununun yazarı Euripides M.Ö. 485/84 ile M.Ö. 406 yılları arasında yaşamıştır. Attikalı Tragedya yazarlarından hiçbiri Atina'da Euripides kadar insanları meşgul etmemiştir. Bu yazara ve eserlerine gösterilen ilgi, ölümünden sonra daha da artmıştır. M.Ö. 4.yy'da Yunanistan'ın en çok oynanan sahne yazarının ardından, kendinden sonraki drama'yı, tragedya olsun komedyaya olsun derinden etkilemiştir. Roma tragedyası Seneca'ya kadar kendine örnek olarak Euripides'i almıştır. Sonradan Rönesans'ta ilk Yunan yazarları yayınlandığında Euripides en öncekiler arasında geliyordu. İlk Homeros 1488'de Floransa'da yayınlandı; hemen ardından 1494'de ise Euripides yayınlandı ve 1501'de Erasmus Van Rotterdam Euripides'i Latinceye çevirdi.

Euripides'in yaşamına ilişkin bilgiler temelde çeşitli el yazmalarıyla bir vita, bir Suda makalesi, antikiteci Gellius'tan bir pasaj, Satüros'un M.Ö. 3.yy'da yazdığı kalın biyografiler için bir metin parçası v.d.'ne dayanıyor.

Euripides, Salamis Adasında dünyaya geldi. Yazarın ana-babasının Salamis'te toprak sahibi olduğu biliniyor. Eğitimi ve yetişmesi üstüne hemen hiçbir şey bilinmiyor. Bir kehanet, babaya oğlunun büyük yarışma zaferleri kazanacağını müjdelemiş. Bunun üzerine baba, onu güreş yarışları için yetiştirmiş; kısa sürede bu kararın yanlışlığı ortaya çıkmış ve Euripides tragedya yazmaya başlamış. Varlığı saptanan 90 oyundan sadece 19'u bize ulaşmıştır. Burada inceleyeceğimiz Elektra dışında Medea, Orestes, Bakhalar yazarın diğer bazı oyunlarından.

Eldeki kaynaklara göre Euripides tüm hayatını düşünmeye, okumaya ve yazmaya odaklamıştı. Aristofanes, Kurbağalar adlı oyununda ona "kitap kurdu" lakabını takmıştır. Euripides antik dönemin ilk edebiyatçısı sayılır. Dönemin toplumuna olan bakış açısı ve yaşam tarzı göz önüne alındığında, serbest tavırlı, anti-burjuva ve protestocu bir tutum içinde olduğu dair yorumlar yapılmıştır.

Atina'dan ne zaman ayrıldığı tam bilinmiyor. Yaklaşık MÖ 408'de Pella'ya, Makedonya Kralı Arkhelaos'un sarayına gitmiş ve orada 406'da ölmüştür.

2.1.1 Yazarın Eserlerinin Özellikleri

Euripides'in eserlerinde dört öge öne çıkıyor: prolog, haberci ve deux es machina (tanrı makinesi) ve koro. Prologlara yenilik katmış, yazgı düşüncesini görmezden gelmiş ve koroyu aksiyondan bağımsız hale getirmiştir. Haberciler ise, onun oyunlarında salt sahnede gösterilmeyen “kanlı” olayları izleyicilere aktaran, oyundaki varlığı işlevine indirgenmiş oyun kişileri olmaktan çıkmış, giderek oyunun içine Euripides'in kendi sesini getirmiştir. Onun habercileri her şeyi görür; en kanlı olayları, gözlerini kırpmadan, başlarını bir an olsun çevirmeden izlerler. Euripides tiyatrosunda antik Yunan tragedyasındaki haberci, izleyicinin sahne dışındaki gözü olmaktan çıkmış; yazarın sahnedeki sesi, soluğu gölgesi haline gelmiştir.

Euripides tiyatrosu dolaylılık tiyatrosudur bir anlamda. İroninin en temel özelliği olan dolaylı anlatım, Euripides tiyatrosunda dolaylı eyleme bırakır kendini. Dolaylı eylem onun oyunlarında en çok intikam alma formunda gösterir kendini. Örneğin tezin konusunu oluşturan Elektra eserinde; Elektra Klytaimnestra'yı loğusa törenine çağırıp öldürür. Euripides, tragedya yazarlığında, mitosları keyfince yorumlamış ve değiştirmiş, tragedyaları çözüm sunmaksızın, ahlaki sorunları, “salt çelişkiler” olarak gündeme getirmiştir. Çelişkileri gösterip, reçete sunmama tercihi, Euripides'i hem kendi döneminin yazarlarından ayırarak ilk modern yazar haline getirmiş, hem de dünyayı bütün acılığıyla saptayıp gösteren ve bu saptamaya acı acı gülünmesini sağlayarak tiyatro tarihinde sarsılmaz yerine oturmuştur. Onun tiyatrosunda olaylar kabaca mutluluktan yıkıma doğru gitmez. İki nokta arasındaki en kısa yolu çizmektense, izleyicide duygu karmaşası yaratarak, onu şaşırtarak, beklentisini bozarak, istediği finale önyargısız taşır. İzleyici artık tümünü bildiği bir oyunla değil, bir sonraki sahnede ne olacağını kestiremediği bir oyunla karşı karşıyadır seyirci.

Eserlerinde yüksek dil ve yüceltilmiş tonu yıkmış, kahramanlarda ve sorunlarda ciddiyetin adeta yapı-bozumcusu olmuş ve dine ve eski değerlere protestocu bir tutum içinde olmuştur. Euripides ayaktakımını sahneye getirmesiyle ünlüdür. Karakterde psikolojiyi getiren ilk oyun yazarıdır. Karakterleri gökyüzünden yeryüzüne indirmiş. Onun doğaüstü karakterleri bile insan doğasını yansıtır ve psikolojik derinliğe sahiptirler. Karakterleri daha gerçekçidir. Euripides'in tanrıları artık Olympos tanrıları değildir. Üstelik hala tanrılar mıdır zaten? Euripides'in tanrıları insanın kendi sahip olduğu güçlerdir.

2.2 YAZARIN ve ESERİN DÖNEMİ

Euripides'in yaşadığı MÖ 5.yy, Antik Yunan uygarlığının Klasik Çağına, yani sanat ve kültür açısından en parlak dönemine denk gelir. Bu parlak dönem MÖ 404'de Atina'nın Sparta'ya yenilmesine dek uzanır. Klasik Çağ ise MÖ 338'de Makedonyalı II.Philip'in tarafından Yunanistan'ın işgaline kadar devam eder. Sanat ve kültür alanında olan bu gelişme aslında dönemin siyasal olaylarının bir sonucudur. Bu nedenle öncelikle bu siyasal koşulları belirtmekte fayda vardır.

2.2.1 Siyaset

Grek kara kıtası MÖ 5.yy'da Perslerin saldırısına uğradı. Atina'da Themistokles'in denizlerde güçlenme projesine karşı çıkan Miltiades iktidarı ele geçirmişti. Atina'yı zayıf durumda Persler Atina'ya saldırıya geçti. Yapılan Marathon Savaşı'nda Yunanlılar Pers ordusunu yendi. Pers kralı Dareios ölünce yerine oğlu I.Kserkes intikam almak istedi. Bu sırada Themistokles tekrar iktidara geçmişti. Ortak tehlike karşısında Sparta, Peloponnesos Birliği ve Atina birleşerek Hellen Birliği'ni kurdular (MÖ 481). Ordunun kumandası Sparta'ya verildi. Pers ordusu, Çanakkale Boğazı'nı geçti. İlk çarpışma denizde olduktan sonra, müttefiklerin kahramanca direnmelerine rağmen Termopilai'yi aşan Persler, Yunanistan'ı istila ettiler ve Attika'yı tahrip ettikten sonra Atina'ya girdiler. Bu sırada Themistokles donanmayı Salamis'e getirdi. Pers donanmasını üzerine çekerek çökertti. Sparta'nın büyük başarı gösterdiği Platee ve Mykale savaşlarından sonra Pers ordusu yenilgiye uğrayarak geri çekilmek zorunda kaldı. Kısa bir süre sonra da Atina, "Attika-Delos Deniz Birliği"'ni kurdu. Bu birliğin lideri Atina oldu. Amaç, bu birliğe bağlı devletlerin Perslere karşı ortak mücadele için organize olmaları idi.

Themistokles'den sonra siyaset sahnesinde Kimon'un yıldızı parladı. Sonrasında ise, demokrasi aşığı bir lider olan Perikles başa geçti (MÖ 459-429). Demokratik dönem öncesinin güçlü ailelerinden birinden gelen Perikles, hem demokrasiyi hem de imparatorluğu kucaklayan bir felsefeye sahipti. O, yönetimde yetki sahibi olduktan (MÖ 461) sonraki en büyük başarısını, demokratik ve insani değerleri muhafaza etmesi sayesinde kazandı. Her türlü düşüncenin sergilendiği agorayı inşa ettirdi.

Böylece tiranlık sona ermiş oldu. Perikles'in demokrasisi, Atina'nın en görkemli dönemi oldu. O, radikal demokrasiyi kurdu. Jüri, Beşyüzler Meclisi ve Şehir Meclisi üyelerine ücret bağlayarak demokratik yönetime katılımı artırdı. Atina'da büyük imar hareketlerini başlattı ve halka yeni iş alanları açtı. Onun iktidarda bulunduğu dönem "Perikles Dönemi" olarak anılır.

2.2.2 Felsefe

MÖ 5.yy, antikçağ Yunan düşüncesinin aydınlanma çağıdır. Bu çağda gelecek yüzyılların en önemli akımlarının temel düşünceleri kaynaşmaktadır.

Sofistler: Yunan felsefesinde MÖ 600'den 450'ye kadar olan ilk dönem “kozmozolojik dönem” diye adlandırılıyor. MÖ 450 civarında ise tam da Atina'da demokrasi başladığı zaman, bir değişim meydana geldi. Bu değişim, kısmen erken Yunan felsefesinin iç dinamiklerinden kısmen de siyasal koşullardan kaynaklanıyordu.

MÖ 450 dolaylarında “insan merkezci (anthropocentric) döneme” geçerken, bizzat insan ilgi odağı haline geldi. Ahlak-siyasi sorular ciddi bir biçimde sorulmaya başlamıştır. İnsan artık sadece düşünen değil, aynı zamanda eylem halindeki bir varlık olarak problem haline gelmiştir.

Ahlaki-siyasal sorulara kayış Yunan toplumundaki siyasi değişimlerle bağlantılıdır: sömürgecilik, Yunanlıları yabancı gelenek ve görenekleri olan halklarla temasa geçirmişti. MÖ 450'de Yunanlılar artık güç soruları açık ve düzenli bir biçimde tartışmayı öğrenmişlerdi. Farklı gelenek ve görenek çeşitliliğinin orta yerinde evrensel biçimde geçerli olan bir ahlaki ve siyasi idealin bulunup bulunamayacağını soruşturuyorlardı. Bazıları Tanrı veya tabiat tarafından bahşedilen evrensel biçimde geçerli olan bir ahlaki ve siyasi idealin var olduğuna inandılar. Diğerleri ahlakın ya toplumun ya da bir tek bireyin ürünü olduğuna ve evrensel biçimde geçerli olan bir ahlaki-siyasi idealin bulunmadığına inandılar. Özellikle insan-merkezci dönemin sonuna doğru (yaklaşık MÖ 400) ahlakın sadece görece olduğunu iddia etmek yaygın hale geldi. Bu tür soruların yanıt mercii olarak bir mahkeme olmadığına göre; her bireyin kişisel düşüncesi, ahlakı belirliyordu. “Ahlak, tıpkı tat ve keyif gibi değişir”. Bu görüşü savunanlar çoğu zaman sevilmediler, zira yöneticiler bu görüşlerin toplumun mahvına yol açtığına inanıyorlardı. Bu tartışmayı sofistler yürüttü. Sofistler (Yunanca: sophistes, “bilge kimseler”), para karşılığında felsefe öğreten gezgin felsefecilerdi.

Atina'nın doğrudan demokrasisi, üyelerinin birbirine kısmi ve dışardan bağlandığı modern bir oluşumdansa, sıkı sıkıya bağlı bir cemaat gibi işliyordu. Atina demokrasisi, sadece yeni bir icat değildi, aynı zamanda sınırlı ölçüdeki doğrudan demokrasinin belirli koşullar altında mümkün olduğunun ispatıydı. Örnek olarak, doğrudan demokrasi yüksek genel eğitim seviyesi ister. Toplumun idaresine herkesin katılması isteniyorsa, genel eğitim sistemi iyi olmak zorundadır. Bu “halkın aydınlanması” fikrini sofistler yönetiyordu. Siyasi hayata katılım için gerekli olan konuları öğrettiler. Münakaşa (argumentation) ve hitabet (rhetoric)

sanatları, yurttaşlık bilgisi, insan doğası bilgisi vb. Sofistler aynı zamanda öğretmen, araştırmacı ve aydıdı. Sofistlerin çoğu epistemolojik konularda septisizm (“hiçbir şeyi kesin olarak bilemeyiz”) ve ahlaki sorularda görecelik (“evrensel bir biçimde geçerli olan ahlak ya da ahlak felsefesi yoktur”) yönünde bir eğilim göstermiştir.

Çoğu Sofist, doğru ve adil denilen şeyin aslında keyfi bir gelenek ya da yöneticinin insanları kabul etmeye zorladığı şeyden başkası olmadığını iddia etmiştir. Doğru olan hiçbir şey yoktur. Doğru dediğimiz şey iktidar sahibine hizmettir. Doğru sadece aciz yığınların kabule mecbur bırakıldığı şeydir. Dönemin önde gelen sofistleri, Gorgias, Thrasymachus ve Protagoras’tır.

Georgias’ın temel felsefi görüşü şu üç cümlede toplanır: i. Hiçbir şey yoktur; ii. Eğer bir şey var olsa da o bilinemez ve iii. Bilgi mümkün olsa bile, başkalarıyla paylaşamaz. Thrasymachus, Sokrates’in çağdaşıydı. Thrasymachus, haklar ve adaletler üzerine olan görüşleriyle bilinir. O evrensel haklar düzeninin sert bir muhalifidir ve var olan hakkı en güçlü olanın çıkarlarının ifadesi olarak yorumlar. Protagoras ise Sicilya ve İtalya yarımadası başta olmak üzere pek çok Yunan şehrinde dersler veren ünlü bir öğretmendi. Atina da Perikles ve Euripides ile görüşüyordu. Protagoras’a göre iyiyi kötüden kesinlikle ayıramayız. Çünkü, her kişinin ölçüsü kendine göredir. Ölçü kişilere göre değişir. İnsan her şeyin ölçüsüdür.

Sokrates: MÖ 470 civarında doğdu. Yani Euripides’in çağdaşı ve arkadaşıydı. Aktif filozof olarak hayatı insan-merkezci dönem dediğimiz döneme denk düşer. Yani sofistlerle aynı dönemde yaşadı. Sokrates ilk Atinalı filozoftu ve ömrünün sonuna dek orada yaşadı. Onun ahlaki kuvveti, adil ve kanaatkar hayatı, hazırcevaplığı, sözünü sakınmaması ve hoş mizacıdır. O sokaklarda ve pazarda hitap ettiği zaman kendilerine yönelttiği sorulardan rahatsız oldular. İktidar sahipleri, Sofistler gibi Sokrates’in de gençliği yozlaştırdığına ve toplum için bir tehdit olduğuna karar verdiler. Baldıran zehri içmeye mahkum bırakıldı.

Sokrates çok konuşmuş, hiç yazmamıştır. Platon’un Ksefonan ve Aristoteles’in yapıtları olmasaydı belki de onu tanımayacaktık. Sofistlerin okulundan yetişmiş ancak sofist değildi. Oysa “Bir şey biliyorum, o da hiçbir şey bilmediğimdir” derken sofistlerle, Protagoras ile birleşmektedir. Fizik alanında kesinliğe inanmamakta, kesin olarak hiçbir gerçeğe varılamayacağını savunmaktadır. Ona göre tek kesinlik erdem bilgisidir. Erdem ve bilgi bir birlik teşkil eder. Neyin doğru olduğunu bilen birisi , doğru davranışta bulunacaktır. Protagoras’a karşı çıkararak, ölçüler kişilere göre değişirse, toplumu hangi değerler üstüne

oturtacağız? Devlet gereklidir, sosyal düzel gereklidir. Oysa devletin tanrularına inanmamakla suçlandı ve devlet eliyle öldürüldü.

Sokrates, insanları sorguladı ve onları kendi durumları ile davranış ve sözlerine yön veren temel bakış açıları üzerine düşünmeye yöneltmek için uğraştı. Sokrates'in onları "uyandırmaya" çalıştığını söyleyebiliriz.

2.2.3 Sanat

Atina'da sanatın olağanüstü bir atılım yapmasının en büyük nedeni, toplumda birbirinden farklı, hatta birbiriyle çelişen değer yargılarının bir arada bulunmasıdır. Bu toplumsal çelişki Yunan toplumunun feodal düzenden demokrasiye geçişi ile açıklanır. Antik Yunan'da Krallık döneminde başlayarak halkın haklarını koruyan yasalar çıkarılmış, giderek özgür vatandaşların yönetimde oy hakkına sahip olmaları sağlamıştır. Bununla beraber, nüfusun büyük bir bölümü vatandaşlık hakları olmayan kölelerden ve kadınlardan oluşan, ayrıca kırsal kesimde oturanların oy vermek için kolayca başkente gidemedikleri Atina'da, yönetime katılma hakkı, sınırlı bir kentli vatandaş topluluğunun elinde bulunuyordu. Bu uygulamada ülkeyi yönetmek üzere seçilenler çoğunlukla soylu ailelerden gelme, demokratik eğilimli kişilerdi. Uygulamadaki bu sınırlama içinde Atina'da demokratik bir yönetim gerçekleşmişti. Bu yönetimde soylular kadar ticaret ve zanaatla uğraşan vatandaşlar da söz sahibi olmuştu. Öte yandan, giderek zenginleşen kent orta sınıfının, liberal eğilimine karşın, toplumda soylu sınıfın geleneksel değer yargıları yaşamaktaydı. İşte biçimsel olarak demokratik olan, fakat eski çağların inançlarını ve ahlak ölçülerini de bir ölçüde yaşatan toplumun iç çelişkisi, klasik dönem sanatının bir yandan natüralist sayılabilecek kadar gerçekçi, bir yandan da kesin kurallar uygulayacak kadar biçimci olmasının nedenidir.

Klasik Dönem Sanatı: Yunan medeniyetinde iki tarihsel olay- erken MÖ 5.yy'daki Pers savaşı ile Yunanistan'ın MÖ 338'de Makedonyalı II. Philip tarafından işgali- arasındaki dönem Yunan medeniyetinin Klasik dönemi olarak adlandırılır.

Bu çağ, Yunan kentlerinde yaşayan insanların tanrılarla ilgili eski gelenek ve efsaneleri sorguladığı ve cisimlerin doğası üzerinde korkusuzca durulduğu bir çağdır. Yunan sanatının büyük devrimi olan, doğal biçimlerin ve perspektifin kullanılması da bu dönemde gerçekleşti.

Yunan sanatı, Atina demokrasisinin bu en yüksek döneminde gelişiminin doruğuna ulaştı. Atina'da, Persli istilacıların yakıp yıktığı yerler Perikles döneminde yeniden inşa edilmeye başlandı. Atina'nın kutsal tepesi Akropolis'teki tapınaklar, MÖ 480 yılında Persliler

tarafından yakılıp yağmalanmıştı. Şimdi bunlar mermer olarak, eşi görülmemiş bir parlaklık ve görkemlilikle yapılacaktır.

Bu dönemde, Pindaros (MÖ 522-442) lirik şiir türünün en güzel ürünlerini verdi. Oluşan demokratik ortam, güzel konuşma sanatının gelişmesine elverişli idi. Bu sanat dalında Gorgias, Lysias (MÖ 445-380), Andokides (MÖ 440-390) ve Antiphon (MÖ 480-411), önemli isimler olarak kendilerini kabul ettirdiler. Herodotos, tarihe yöneldi ve Pers savaşlarını, Atina'nın bu savaşlardaki başarılarını anlattı. Thukydides, Sparta ile yapılan Peloponnesos Savaşları'nı ve Perikles dönemini yazdı.

Eski Yunan sanatında klasik üslubun ilk devresi, genel havası itibariyle titiz bir üsluptadır. Klasik Yunan heykelinde iradeye dayanan bir enerji, vücudu içte doldurur. Oysa arkaik heykelde vücutlar bir ağaç kütüğü gibidir. Bu anlamda klasiğin gerçek örneklerinin doğuşu MÖ 490-480 tarihleri, yani Pers savaşları sırasında. Bu evrede, kendine egemen bir insanın rahat duruşu, arkaik heykelin anlamsız vücuduna tezat teşkil eder. Oysa burada, insan vücudu rahat, kendine egemen duruştur ve iç durumu ile mükemmel bir uyum içinde gösterilmiştir. Klasik anlatımda vücudun tüm uzuvları, insan iradesini yansıtır. Bütün adaleler, iradenin istediği hareketin hizmetine girer ve bu hizmete göre biçimlenir. Bu pozlar, tiranlığı kaldıranların kendine egemen, o mağrur duruşlarına benzer. Canlı bir adale durumu, vücudun yumuşak, rahat hali, bu kahramanların tiranları öldürdüğüünün bir sembolü olur.

Bu dönemde, Phidias, Kalamis, Myron, Polyklet ve Alkamenes gibi heykeltçiler yetişmiştir. Phidias tarafından yapılan Athena Parthenos heykeli (MÖ 447-432), Olympia Zeus heykeli ile Myron'un yaptığı Disk Atıcısı heykeli önemli eserler arasında yer alır.

Bu devirde yapılmış olan çanak, amfora ve kase gibi çömlekçilik eserlerinin üzerinde görülen figürler, gerek vücut gerekse elbiselerin kıvrımları, tümüyle hatlarla belli edilmiştir. Belirgin bir iç ve dış çizgi, burada anlatımın başlıca öğesi olur. Vazo ressamaları arasında Duris ve Brygos gibi sanatçılar yetişti. Bu seramik ressamaları, ikili figürleri dramatik duruşlar içinde gösterir. Kadınların elbiseleri, topuklara kadar inik gösterilir. Buna karşılık erkeklerin elbiselerinde etek ucu, diz ile topukların ortasına kadar iner. Resimlerdeki kollar, zarif ve rahat bir hareketle doğal bir poz içinde gösterilir. Ayrıca desende perspektif çizim de görülüyor. Bu çağın ressam sanatçıları, Homer ile ilgili efsaneleri, Hector ve Achill ile ilgili konuları resmetmişlerdir.

Atina özellikle MÖ 444 yılında Attik Deniz Birliği'nin merkezi olduktan sonra sanat bakımından Yunan kültürünün merkezi haline gelir. Pers Savaşları'nda yakılıp yıkılan

yerlerin yeniden yapıldığını daha önce söylemiştik. Akropol'de büyük ve muhteşem yapılar meydana getirilir.

Olgun klasik üslup devresinin ön önemli eserleri Atina Akropolü'ndeki Parthenon ve çevresindeki yapılardır. Parthenon, MÖ 448-432 yılları arasında inşa edilmiştir. Bu yapı, dorik ve iyonik mimarlık öğelerinin birleştirilmesinden meydana gelmiştir. Parthenon'da kanon yani ölçüler biriminin kullanılması önemlidir. İnsan yapısının ölçü birimini saptamak ve düzen için birimler bulmak, Grek sanatında önemli olmuştur. İşte Grek klasik mimari ve heykelinde bu kanonların saptanması çok önemlidir. Yine mimarideki altın kesit oranı da Eski Yunan'da bu devrede bulunmuştur. Grek mimarisinin en önemli özelliklerinden biri, yapıların şehircilik esasına uygun yerleştirilmemesidir. Yunan mimarisinde Parthenon'u takiben yapılan ilk eser, Parthenon mimarlarında İktinos'un yaptığı Kap Sunion Tapınağı'dır. Yine başka bir ser de Nike Tapınağı'dır. Bunlardan farklı bir tapınak özelliği gösteren Erechtheion (MÖ 420-406) da önde gelen yapılardandır.

2.2.4 Yazarın Bulunduğu Dönem İçinde Değerlendirilmesi

Antik Yunan tragedyasının en tartışmalı yazarı Euripides, aynı anda hem ilk “modern” yazar hem tragedya sanatının mezar kazıcısı, hem de Altın Çağ'ın büyük yazarı olarak tanımlanır. Atinalı'dır. Ama kendi memleketi olan kente karşı yaşamı boyunca kendinden önceki iki büyük yazardan çok farklı bir tutum içinde olmuştur. Aiskhylos ve Sofokles'in site toplumuna ne kadar bağlı ise, Euripides bir o kadar uzaktır. Ne resmi bir görev almıştır ne de dönemin entelektüel çevresi içinde aktif bir rol almıştır. Salamis Savaşı yılı olan MÖ 480'de Aiskhylos 45 yaşında yetişkin bir erkek, Sofokles 15 yaşında bir gençti; Euripides ise en fazla 4 yaşındaydı ve savaş sonrası çocuğu olarak, tehlikeden uzaklaşmış olduğu ve Atina'nın politik, askeri ve kültürel açıdan gücünün doruğuna eriştiği bir dönemde yetişti. Aiskhylos ve Sofokles öncelikle yurttaşlar; sanatçıları ancak ondan sonra geliyordu. Oysa Euripides hiçbir zaman kendini öyle kendiliğinden topluma özdeş göremedi. Topluma daha çok sorunsal bir nesne olarak bakıyor ve ona heyecanla ama gittikçe artan bir düş kırıklığıyla, karamsar ve eleştirel bir uzaklıkta duruyordu. Hayatıyla ilgili bazı bilgiler onun topluma böyle farklı bir perspektiften bakmasını da doğrular nitelikte: İlki, büyük oranda toplumdan uzaktan Salamis Adasındaki bir mağarada denize bakarak yazmış olması, ikincisi de büyük bir özel kitaplığa sahip olması. Euripides, dünyasında yaşamak ve ondan hareketle toplum üstüne yargılar verebilmek için kendini toplumdan çekmiş bir yalnız kişidir. Tam da kendi dönemindeki o çok boyutlu, dünyaya, tanrılara, insanlara ilişkin birbiriyle öyle çelişen fikirler, yaşamı

boyunca onu öylesine kuvvetle oradan oraya sürüklemiş ki, belli bir norm için Aiskhylos ve Sofokles gibi açık ve kesin bir kararlılığa varamamıştır. Ölümüne dek daha çok son tahlilde kararsız, tereddütlü, kuşkucu olarak kalmıştır. Döneminin tüm büyük sorunlarıyla kendine işkence edercesine boğuşmuştur; nitekim o yıllar tüm eskiden kalanlara kuşkuyla bakan büyük aydınlanma (sofistik) yıllarıydı. O yılların öncü düşünürleri olan Protagoras'ı, Prodikos, Anaxagoras, elbet Sokrates ve diğerleri ile tanışıklık içinde olduğu düşünülüyor. Ancak dönemin devlet adamı Perikles ile bir ilişki bilinmiyor. Sofokles gibi dönemin yazarı ile Perikles arasındaki sıkı bağlılık üstüne anlatılan o kadar çok şeyle karşılaştırıldığında, Euripides'in bu ilişiksizliği çok ilgi çekicidir

Euripides'in içinde bulunduğu çelişkili durum, tam da o dönemin iç çelişmesini yansıtıyordu. Yeni değerler ile geleneğin çelişkisiydi bu. Euripides'in tiyatrosu, karşıtlıkların ve çelişkilerin dolaylı ifadesi olarak da tanımlanabilecek ironi açısından da değerlendirilmesi önemlidir. Kimliğine ve yazarlığına atfedilen çelişik özelliklerin kaynağı, bugüne yalnızca doksanında on sekizi kalan oyunların sunduğu karmaşık bütündür. Oyunları bir bütün olarak ele alındığında, Euripides'in ahlaki, siyasi, düşünsel ya da dinsel olarak neyi savunduğunu kesinleştirmek zordur. Euripides'in “soyut düşüncelerden zevk alan bir entelektüel mi”, insan psikolojisine meraklı bir gerçekçi mi”, yoksa örneğin Olimpos dinine karşı duran bir akılcı mı” olduğuna karar vermek olanaksız görünür. Fransız grekolog Jacqueline de Romilly'nin 1986'da yayınlanan *La modernité d'Euripides* kitabında Euripides'ten şöyle söz ediyor:

Modernite kavramı, Euripides gibi bir antik dönem yazarı için kullanıldığında çift anlamlı olarak anlaşılmalıdır. Bir kez Euripides, gerek kendinden öncekilere, gerekse çağdaşlarına kıyasla 'modern'dir. Aiskhylos ve Sofokles'ten sonra Euripides, yenileştiren, açığa döken, ve skandal soluğu getiren kişidir. Bir deyişle o, kendi döneminin modernidir. Ama aynı zamanda, öyle hissediyoruz ki, Euripides çeşitli boyutlarıyla bizim çağımıza da çok benzemektedir; gerçek şu ki, bizim yazarlarımız günümüzde, onun döneminde şaşkıncı olan birçok eğilimi almış, hatta güçlendirmişlerdir. Böylece Euripides, sözcüğün mutlak anlamıyla da modernidir.

Euripides, aslında bir bitiş, dolayısıyla bir değişim döneminin de başlangıcındaydı. Modern çağın yüzyıl sonu bunalımlarından biridir adeta yaşanan. Euripides büyük yazarların açtığı bir çağı kapatmaktaydı.

2.2.5 Eserin Bulunduğu Dönem İçinde Değerlendirilmesi

Euripides'in Elektra eserinde önemli iki özellik öne çıkar. Bunlardan ilki ustalıklarla yapılmış psikolojik realizm, ikincisi de yeni bir ahlaki atmosferdir. Yazar, antik dramada rakibi olmayan derin anlayış ve analizle, bu çocukların (Elektra ve Orestes) nasıl insanlar olduğunu ve kimin böylesine uzun yıllar boyunca nefret tohumlarını besleyip sonunda annesini öldürebileceğini tasavvur etmiştir. Karakterler, dosdoğru amaçlarını gerçekleştirmeye çalışan ve hep doğruyu yapan kahramanlar değil, hatalı, günahkâr, tutkularına yenik düşmüş, şüpheleri, pişmanlıkları olan insanlardır.

Bu çağın getirdiği özgür düşünceler ve insan-merkezci bir anlayışın egemen olması ve egemen güçlerin (iktidar, tanrılar) sorgulanması gibi olguların yansımaları bu eserde görmek mümkün. Elektra mitosu, Aiskhylos'un Adak Sunucular oyunu ile Sofokles'in Elektra oyunlarında da işlenmiştir. Elektra, Adak Sunucular'da daha tanıma sahnesinin ve kommos'un hemen ardından oyun dışı kalması, asla bir merkez figür olmadığını gösteriyor. Sofokles'te ise başkahramandır. Ancak Aiskhylos ile Sofokles, Klytaimnestra'nın öldürülmesini böyle olağanüstü bir olayın boyutu nedeniyle de destekleyen büyük bir yücelikle çevrelemişlerdir. Yani intikam eylemi yüceleştirilmiştir. Büyük laflara hep ters tepki veren Euripides ise gerek eylemi gerekse eylem koşullarını acımasızca gündelik ölçülere indirgedi: olay yeri, diğer oyunlardaki gibi Miken kral sarayı değil, Argos'un kırılık bir yerinde herhangi salaş bir köylü evidir; Elektra burada, annesinin kara vicdanını kişileştirerek karalar giymiş ama soylu, sarayın koridorlarında gidip gelen, yaşamının anlamını buradan çıkarmış yaşlı bir prenses değil, ailesi bir zamanla Miken'de saygın olan yoksul bir köylünün paspali yırtık, pırtık köylü giysisi içindeki sıkıntılı karısıdır. Sofokles, anne katilliğini Aiskhylos'tan çok daha kesinlikle- Apollon'un emri olarak haklı gösteriyor. Oysa Euripides'te anneye verilen ceza haklı ancak bunu yapanların kendi çocukları Elektra ve Orestes olmaları haklı görülmez. Tanrılar anneyi öldürme emri verseler de bu, insanı kurtarmaz. "Bu emri veren tanrılar acaba ne kadar akıllı?" diye sordurarak bireyin tanrılara körü körüne boyun eğmesini eleştiriyor. Bireyin kendi karar ve davranışlarını bağımsız olarak vermesi gerektiğini savunuyor.

Bunun dışında, karakterlerin statik olmadığını, eylemlerinden şüphe ve pişmanlık duymasını bilen insanlar olduğunu daha önce söylemiştik. Euripides, Elektra'yı daha statik, yaptıklarından pişmanlık duymayan bir konumda bırakıyor. Bunu yaparken de mitos ile

gerçeklik arasında denge kurmaya çalışıyor. Bu, bir yandan yeni düşüncelerle gelişirken bir yandan da eski gelenekleri korumaya çalışan Atina toplumunun bir yansıması olarak görülebilir.

2.3 ELEKTRA MİTOSUNUN KÖKENİ VE ATREUSOĞULLARI

Elektra'dan ilk söz eden, yanlışlıkla Hesiodos'a mal edilmiş Ehoia ("Kadın Katalogları") Fragman 23a, 16'dır. Elektra mitosu, Homeros'un epos'unda henüz bilinmemektedir. Elektra ismi hiç evlenmemiş (a-lectros) olan Laodike'den sözcük oyunuyla ortaya çıkmıştır. Elektra ("parıldayan") ise gerçekte Grek öncesi bir ışık tanrısı olduğu söylenir. Elektra ve Atreusoğulları soyunun laneti mitosta şu şekilde anlatılır: Mykenai tahtı boşalınca iki kardeş olan Atreus ile Thyestes arasında "Altın Post"u ele geçirmek için büyük bir çekişme başladı. Thyestes, kardeşi Atreus'un karısı Aerope'yi baştan çıkarmıştı ve o kadının yardımıyla postu kardeşinin elinden aldı. Atreus, kendisine karşı oynanan bu oyunu fark ettiğinde, öcünü hemen ve pek şiddetli bir biçimde aldı. Her şeyden önce sadakatsiz karısı Aerope'yi öldürdü, sonra kardeşinin aleyhine çok korkunç bir işe girişti. Önce onun oğullarını öldürüp sonra kendisini bir şölene çağırdı ve o şölende suçsuz çocukların etini babalarına sundu. Çocuğa ve aile bağlarına her türlü saygıdan uzak işlenen bu korkunç suç, Mykenai hükümdarına uğursuz ve iğrenç bir ün getirdi. Thyestes, kardeşinin iğrenç hareketinin farkına varınca afalladı ve ailesini, gelecek kuşaklarını lanetleyerek o tiksindirici yemeği kustu.

Mykenai'den sürülen Thyestes, kızı Pelopia'nın rahibe olduğu Sikyon topraklarına sığındı. Yıldızsız bir gecede, kız bir su birikintisinde yıkanmak isterken, Thyestes kim olduğunu tanıyamadan onun ırzına geçti. Kızın tanımadığı bu kişiyle süren birlikteliğinden sadece adamın kılıcı kalmıştı. Bu arada Atreus da Sikyon'a gitmiş ve Pelopia'ya aşık olup onunla evlenmişti. Thyestes'ten gebe kalmış olan Pelopia, bir erkek çocuk doğurdu. Atreus'un kendisinden olduğunu sandığı bu çocuğu annesi keçi çobanlarına emanet edip adını da "Keçiden Kuvvet Almış Olan" anlamına gelen Aigisthos koydu. Fakat Atreus çocuğu buldu ve çobanlara bırakılmış olmasını karısının geçici bir deliliğine vererek onu saraya getirdi ve sevgiyle büyüttü.

Birkaç yıl sonra Atreus kardeşi Thyestes'i Mykenai'ye çağırdı. Gelir gelmez de onu bir hapishaneye kapattı. Sonra küçük Aigisthos'a onu uykusunda öldürmesi için buyruk verdi. Çocuk böyle bir şeye alışık değildi; Thyestes uyandı ve onu elinde kılıçla kendisini öldürmeye

hazırlanırken yakaladı. Tam saldıracakken, gözü çocuğun elindeki kılıca ilişti. Kendi silahını tanımıştı. Sikyon'da bir gecelik aşk yaşadığı kıza kaptırdığı kılıçtı. Çocuğa kendisini annesine götürmesini söyledi. Pelopia, öz babasıyla karşı karşıya gelip de onun bir gecelik aşığı olduğunu kendi ağzından duyunca, düştüğü büyük acı ve utanç nedeniyle hemen kendini öldürdü. Tyestes'in buyruğuyla küçük Aigisthos, Atreus'u öldürdü. Böylece babası Mykenai tahtına çıkabildi.

Atresus'un ölümünden sonra iki oğlu, Agamemnon ile Menelaos, Sparta hükümdarı Tyndareos'un yardımıyla Mykenai'yi yeniden ele geçirdiler. Agamemnon'un evlendiği kız, Tyndareos'un kızı ve Helene'nin kızkardeşi Klytaimnestra idi. Helene ise, ileride Sparta hükümdarı olacak Menelaos ile evlendi. Birinci çiftin evliliğinden Orestes adında bir oğlanla, Elektra, Iphianassa ve Iphigeneia adında üç kız çocuğu oldu.

Priamos'un oğlunun Helena'yı kaçırdığı üzerine Agamemnon, ailesini de Mykenai topraklarını da bırakıp Troya Savaşı'nda Akhaların komutanlığını üstlendi. Yolculuğunun sıkıntısız geçmesi dileğiyle, yola çıkmadan önce Artemis'e pek gösterişli bir kuzu kurban etti. Kurban töreni sırasında bir pot kırmış, tanrıçaya böyle bir kurbanlığı tanrıçanın kendisinin de bulabileceğini söyleyerek ona saygısızlık etmişti. Hava koşulları bir türlü düzelmiyor, donanma bir türlü yola çıkamıyordu. Agamemnon ordunun bilicisi Kalkhas'a başvurmaya karar verdi. Kalkhas ise ona çok acı bir şey öğütledi: kızı Iphigeneia'yı kurban etmeliydi. Kızcağız Akhilleus ile evlendirilmek üzere Elis'e götürülüyor aldatmacasıyla alındı ve sonra da üzüntüsünden kahrolan Agamemnon'un kendisi tarafından Artemis'e sunuldu. Bu çok korkunç kurban işinden acı duyan Artemis, son anda bir geyiği kızın yerine geçirdi ve kızı kaçıırıp uzak bir tapınağa götürdü. Klytaimnestra bu kötü olayı öğrendi. Küçük yaşta Pisa hükümdarı Tantalos ile evlendirildiği zaman da elbette kolay bir yaşamı olmamıştı. İkinci kocası Agamemnon da onu zorla evlenmeye zorlamıştı. Şimdi ise kızını kandırarak kurban etmesi acılarını bin kat daha arttırdı. Üstelik Agamemnon Troya Savaşı'na gittiğinde, Priamos'un kızı bilici Cassandra ile gönül ilişkisi olduğunu öğrenmişti. Ona karşı öylesine kin duyuyordu ki, oç almayı düşünmeye başlamıştı. Bu arada Aigisthos, babasının uğradığı haksızlıkları unutmuş değildi, o da oç alma gününü bekliyordu. Amcası Agamemnon'un yola çıktığını ve Klytaimnestra'nın uygun olduğunu öğrenince Mykenai'ye gitti ve kraliçenin aşığı oluverdi.

Agamemnon on yıl süren savaştan sonra, Kassandra'yı da yanına alarak ülkesine geri döndü. Klytaimnestra ona sıcak banyo hazırlattı. Aslında kocasına bir tuzak hazırlamıştı. Agamemnon dinlendirici banyosundan çıkıp da havlusunu isteyince, kadın adamın üstüne bir ağ atarak onu yakaladı. Sonra Aigisthos kılıçla birkaç kez vurdu. En son başında gövdeden ayırma işlemini de kraliçe tamamladı.

İşte Elektra oyununun kökeni bu mitosa dayanır. Agamemnon ve çocukları Elektra ve Orestes'in başına gelenler Atreusoğulları soyundaki bu lanetten kaynaklanır. Önce Agamemnon, sonra da çocukları Atreus'un günahının bedelini ödediler.

Euripides'in Elektra eseri, yukarıdaki mitosta anlatılan bu cinayetten yaklaşık sekiz yıl sonrasını konu alır. Elektra, soylu çocuklar doğurup babasının intikamını alması diye zorla fakir bir köylüyle evlendirilmiş ve bu cinayet gerçekleştiğinde yaklaşık 8 yaşında olan Orestes ise bu cinayetten hemen sonra ihtiyar lala tarafından başka bir ülkeye kaçırılmıştır. Oyunun başında Elektra evlendiği fakir köylüyle yaşadığı yerde gösterilir.

2.4 ESERİN FABELİ

Saraydan kovulup bir Miken köylüsüyle evlendirilen Elektra'nın, 8 yıllık bir bekleyişin ardından, babası Agamemnon öldürüldüğünde ihtiyar lala tarafından başka ülkeye kaçırılan kardeşi Orestes ile karşılaşmasını ve annesi Klytaimnestra ve aşığı Aigisthos tarafından öldürülen babaları Agamemnon'un intikamını almak için birlikte annelerini öldürmelerini ve tanrıların haklarında karara varmalarını anlatıyor. Oyun Argos dağlarında bir köyde geçer.

2.5 ESERİN İDEASI

“İntikam uğruna bile olsa kandaşını öldürmek haklı görülemez”. (Euripides, Sofokles'in Elektra'sından farklı olarak kişinin Tanrı'dan bağımsız karar verebilmesi gerektiğini vurgulamış ve Elektra'yı kahraman olarak değil intikam hırsına yenik düşmüş psikolojik derinliği olan bir kişi olarak göstermiştir. Euripides, “Anne katili olmak ne demek? İntikam ne? Hangi tanrı böyle eylemleri talep edebilir?” gibi soruları düşünmeye sevk ediyor ve tanrı inancını keskin bir biçimde sorguluyor.)

2.6 ESERİN TÜRÜ

Eserin türü tragedyadır.

2.7 ESERİN TEMASI

İntikam [Bu eserdeki intikam eylemi, Elektra ve Orestes'in babaları Agamemnon'u öldüren anneleri Klytaimnestra ile aşığı Aigisthos'u öldürmesidir.]

2.8 ESERİN ANA ÇATIŞMASI

Öldürmek & Affetmek

2.9 ESERİN BÖLÜMLERİ

Başlangıç: Orestes ve Elektra'nın birbirlerini tanımalarına kadar olan bölüm.

Düğüm: Elektra ve Orestes'in birbirlerini tanımaları

Gelişme: Düğümden Klytaimnestra'nın öldürülmesine kadar olan bölüm

Doruk: Klytaimnestra'nın kulübeye girmesi ve öldürülmesi

Çözüm: Dioskurların gelişi

Final: Elektra ve Orestes'in memleketlerinden ve birbirlerinden ayrılmaları

3. AKTÖRÜN ROL ÜZERİNDEKİ ÇALIŞMALARI

Edebi tahlilden sonra sıra aktörün rol üstünde çalışmasına gelir. Rol üstünde çalışma; rolün isteği ve üstün amacını, büyük ve küçük olayların sıralamasını, karakterlerin incelemesini ve rolün yorumunu içerir. Örnek olarak, Elektra ile Klytaimnestra'nın karşılaştığı sahne incelenmiştir.

3.1 ROLÜN İSTEĞİ VE ÜSTÜN AMACI

Elektra rolünün isteği; annesinden babasının ve kendisinin intikamını almaktır. Rolün üstün amacı ise annesini öldürmektir. Bekleme ve intikam tutkusu vardır.

3.2 BÜYÜK OLAYLARIN SIRALAMASI

Büyük olayların sıralaması, hem oyunun ana hatlarını hem de canlandırılacak karakterin bu olaylardaki yerini görmek açısından önemlidir.

3.2.1 Elektra'nın Bekleyişi

Elektra, babası Agamemnon öldürüldükten bir süre sonra zorla bir köylüyle evlendirilmiştir. Tam 8 yıldır intikam almak için kardeşi Orestes'in dönmesini beklemekte, tanrılara yakarmakta ve babası Agamemnon için gözyaşı dökmektedir. Hala yas tutmaktadır.

3.2.2 Orestes ve Elektra'nın Karşılaşması

Babası Agamemnon öldürüldüğünde küçük bir çocuk olan Orestes, ihtiyar lalası tarafından gizlice ülkeden kaçırılmıştı. Çünkü annesinin aşığı Aigistos ileride intikam almasından korktuğu için onu öldürmek istemişti. Oyunun başında Orestes artık ülkesine geri dönmüş ve kız kardeşi Elektra'yı aramaktadır. Elektra ise Aigistos tarafından öldürülmek istenmiş ancak Klytaimnestra buna engel olmuş ve onu soylu çocuklar doğurmaması için yoksul bir köylüyle evlendirmiştir. Elektra saraydan uzakta fakir bir hayat sürmekte ve intikam almak için Orestes'in dönüşünü beklemektedir. Orestes ülkeye geri döner ve Elektra'yı bulur. Böylece iki kardeş babalarının ve mahvolan hayatlarının intikamını almak için bir araya gelmiş olurlar.

3.2.3 Orestes'in Aigisthos'u Öldürmesi

Orestes ve Elektra karşılaştıktan ve birbirlerini tanıdıktan sonra önce Aigisthos'u sonra da anneleri Klytaimnestra'yı öldürme planı yaparlar. Bu planlarında ihtiyar lala onlara yardım eder. Planlarına göre Aigisthos'u Orestes, Klytaimnestra'yı ise Elektra öldürecektir. Orestes, Aigisthos'u öldürme planı için ihtiyar lalasından yardım alır. Aigisthos'un nerede olduğunu ondan öğrenir. Bunun üzerine Orestes, Aigisthos'un Nümfalar'a kurban kesmek için bulunduğu araziye gider ve orada kendisini Olimpia'daki Zeus'a kurban kesmek için Alfeios'a giden bir kişi olarak tanıtır. Aigisthos da kendi kurban törenine davet eder onu. Kurban töreni sırasında Aigisthos'u öldürür.

3.2.4. Elektra ve Klytaimnestra'nın Kavgası

Aigisthos'un ölümünün ardından, Elektra ve Orestes'in ihtiyar lalanın yardımıyla yaptıkları plana göre; ihtiyar lala Klytaimnestra'yı Elektra'nın kulübesine getirmek için Elektra'nın loğusa olduğu yalanını söyler. Bunun üzerine Klytaimnestra, Elektra'nın yaşadığı yere gelir. Elektra onu beklemektedir. Orestes ise kulübenin içinde hazır beklemektedir. Elektra ve annesi Klytaimnestra yaklaşık 10 yılın ardından bir araya gelirler. Her ikisi de haklı olduklarını dair açıklamalarda bulunurlar.

3.2.5. Elektra ve Orestes'in Annelerini Öldürmeleri

Kavgadan sonra, Elektra annesini doğurduğu çocuğun onuncu gününe bir kurban sunması için içeriye davet eder. Aslında ona bir oyun oynamaktadırlar. Peşinden o da içeri girer ve Orestes ile birlikte annelerini öldürürler.

3.2.6 Tanrıların Elektra ve Orestes ile ilgili Karara Varmaları

Annelerini öldüren Elektra ve Orestes, yaptıklarından pişmanlık duyarlar. Ardından evin üstünde Klytaimnestra ile Helena'nın erkek kardeşleri- Kastor ile Polydeukes görünür. Kastor, verilen cezanın doğru olduğunu ancak bunu yapmalarının adil olmadığını söyler. Orestes'e Argos'u terk edip Atina'ya gitmesini ve kendisini cinayetten yargılatmasını, kız kardeşi Elektra'yı ise Pylades ile evlendirmesini söyler. Böylece yıllar sonra buluşan iki kardeş yeniden hem birbirlerinden hem de memleketlerinden ayrılırlar.

3.3 KÜÇÜK OLAYLARIN SIRALAMASI

Oyun metnini küçük olaylara ayırmak, karakterin bu olaylardaki istek ve amaçlarını belirlemek açısından önemlidir. Daha net ve açık bir görünüm sağlar.

3.3.1 Elektra ve Köylünün Konuşmaları

Köylü Elektra ile evlendirilme hikâyelerini anlatıyor. Ardından Elektra giriyor ve kendisine çok destek olduğu ve yardım ettiği için kocası köylüye güzel sözler söyleyip, her ne kadar soylu bir aileden gelmiş olsa da çalışmaktan gocunmadığını dile getiriyor.

Elektra'nın Şarkı Söyleyip Dans Etmesi

Elektra söylediği bu monodie, yani tek sesli şarkıda, babasına ve kardeşi Orestes'e sesleniyor. Babasına duyduğu acıyı, onu öldüren annesi ve aşığına duyduğu nefreti ve kardeşine duyduğu özlemi dile getiriyor. İçindeki kını kusuyor.

3.3.2 Koronun Elektra'yı Tapınağa Yürüyüşe Çağırması

Koro Elektra'yı kurban şenliğine davet ediyor ancak Elektra kalbindeki bu acıyla ne şenliğe ne de halay çekmelere katılamayacağını söylüyor ve halinden yakınıyor. Çünkü üstü başı dökük, saçları kir pas içindedir. Bir kral kızına yakışmayacak bir haldedir. Korodaki kadınlar kendi kıyafetlerini ve altınlarını ödünç vermek istiyor ve acılardan ancak Tanrı korkusuyla kurtulabileceğini öğütüyor. Ancak Elektra Tanrı'nın sesini duymadığını, ona yardım etmediğini söylüyor.

3.3.3 Orestes'in Elektra'ya Kendisini Orestes'in Bir Dostu Olarak Tanıtması

Orestes Elektra'nın kulübesinin önüne gelir. Elektra onu tanımadığı için korkar. Orestes ise dost olduğunu ona kardeşi Orestes'ten haber getirdiğini söyler. Elektra'ya onun sağ ve iyi olduğunu ancak sürgünde çaresizlik içinde olduğunu söyleyip, Elektra'ya hayatıyla ilgili sorular sorar. Elektra, yalnızca alt tabakadan çocuklar doğurmasını sağlamak için onu yoksul ama kendisine saygılı bir köylüyle evlendirildiğini, kendisinin ve babasına olanları anlatır. İntikamla dolu olduğunu ve kardeşi Orestes'i işte bu intikam günü için beklediğini söyler. Orestes'in bir an önce dönmesini istediğini de ekler.

3.3.4 Köylünün Orestes'i Yemeğe Davet Etmesi

Elektra'nın kocası, kendini Orestes'in dostu olarak tanıtan Orestes'i görünce onu yemeğe davet eder. Orestes ise bunu memnuniyetle kabul eder.

3.3.5 Elektra'nın Köylüyü İhtiyar Adam'ı Çağırmaaya Göndermesi

Elektra, kocasının düşüncesizlik ederek misafiri eve davet etmesine kızar. Çünkü ona verecek yiyecekleri yoktur. Bu nedenle hem Orestes'in hayatta olduğunu haber vermesi hem de yiyecek bir şeyler getirmesi için kocasını ihtiyar lalayı çağırmaaya gönderir.

3.3.6 İhtiyar Adamın Gelişi

İhtiyar Adam gözyaşları içinde, şarap ve yiyeceklerle gelir. Gelirken Agamemnon'un mezarına uğradığını ve yeni kurban edilmiş koyun kanı ve birkaç saç buklesi gördüğünü ve bundan dolayı Orestes'in geri dönmüş olabileceğini söyler. Elektra, kardeşinin korkusuz olduğunu, gizlice ülkeye girmiş olamayacağını dile getirir. Bunun üzerine ihtiyar adam, saç buklesiyle, ayak izini Elektra'ninkilerle karşılaştırmak ister. Ancak Elektra bir kadın ve bir erkeğin, saç rengiyle ayak büyüklüğünün aynı olamayacağını savunarak, ihtiyarı reddeder.

3.3.7 İhtiyar Adamın Orestes'i Tanıması

İhtiyar Adam Orestes'i görür görmez etrafında dört dönmeye ve onu incelemeye başlar. Kaşındaki yara izinden onun Orestes olduğunu anlar.

3.3.8 Elektra ile Orestes'in Kavuşması

Elektra, İhtiyar Adamın söylediğine ikna olur ve iki kardeş 10 yıl sonra yeniden birbirlerini bulurlar.

3.3.9 Orestes'in İhtiyar Adamdan Yardım İstemesi

Orestes ile Elektra birbirlerini tanıdıktan sonra Orestes hemen ihtiyar adamdan Aigisthos'u nerede bulacağı ve nasıl öldüreceği konusunda yardım ister. İhtiyar adam da onu at meydanında gördüğünü, kurban kesmek için orada bulunduğunu söyler. Orestes'e Aigisthos'u onu göreceği bir yere gitmesini öğütler.

3.3.10 Elektra'nın Klytaimnestra'yı Öldürme Planı

Klytaimnestra'yı öldürme işini Elektra kendisi üstlenmek ister. Bunun için o da ihtiyar adamın yardımına başvurur. İhtiyar adamın Klytaimnestra'ya gidip kendisinin loğusa olduğunu söylemesini ister. Böylece Klytaimnestra Elektra'yı görmeye gelecektir.

3.3.11 Elektra, Klytaimnestra ve Orestes'in Dua Etmeleri

Orestes Aigisthos'u öldürmeden evvel hep birlikte dua ederler. Sonunda Elektra Orestes'i Aigisthos'u öldürme konusunda kışkırtır. Kavgada öldüğü takdirde, kendisinin de ölü olacağını söyler. Eğer başarılı olursa, büyük bir zafer yaşayacağını da ekler ve korodan da onu kavgadan haberdar etmelerini ister.

3.3.12 Koronun Stasimon'u

Koro, Atreusoğulları soyunun lanetinden söz eder: Tyestes, tahta çıkabilmek için kardeşi Atreus'un karısını ayartıp, altın postu ele geçirir. Sonra Atreus, öç almak için önce kendi karısını sonra da Tyestes'in çocuklarını öldürür. Ardından, Tyestes'e çocuklarının etini sunduğu bir şölen verir.

3.3.13 Koronun Elektra'yı Çağırması

Koro, duydukları gürültüden sonra Elektra'yı çağırırlar. Öldürülen birinin feryadını duyduklarını söylerler. Elektra ise, büyük bir heyecan me merak içinde sorular sorar. Haberci gelene kadar zaferden emin olamaz.

3.3.14 Habercinin Orestes'in Zaferini Müjdelemesi

Haberci gelir ve Orestes'in zaferi kazandığını müjdeler. Elektra cinayetin nasıl

Gerçekleştiğini sorunca, haberci anlatmaya başlar: Orestes ve yardımcılarının, Aigisthos'un kurban adadığı yere gittiklerini, Aigisthos bunlara seslenince kendilerini Olimpia'ya Zeus'a kurban kesmeye giden yolcular olarak tanıtır. Aigisthos da onları kurban eti yemeğe davet eder. Orestes hayvanın derisini yüzmede ona yardım eder. En son hayvanın kaburgalarını ayırmak için bıçak istedi ve işini yaptıktan sonra tam Aigisthos yere eğildiğinde ensesine bıçağı indirdi. Adam feryatlar içinde can verdi. O sırada uşakları mızraklarına davrandılar ancak Orestes kendini tanıınca, onun emrine girdiler ve başını zafer çelengiyle donattılar.

3.3.15 Elektra ve Koro'nun Sevinç İçinde Şarkı Söylemesi

Koro zafer şarkısı söyler ve Elektra'yı da dansa davet eder. Elektra, coşkusunu haykırır ve Aigisthos'un ölmesinden duyduğu sevinci dile getirir.

3.3.16 Elektra'nın Orestes'i Kutlaması

Elektra, Orestes'i bir zafer çelengiyle karşılar. Zafer coşkusu paylaşılır. Pylades'e de yardımından dolayı teşekkür eder. Orestes, Aigisthos'un ölüsünü getirmiştir. Elektra'ya ona istediğini yapabileceğini söyler.

3.3.17 Elektra'nın Ölüye Seslenmesi

Elektra, Aigisthos'un ölüsünün başındadır. Yıllardır içinde biriktirdiği nefreti kusar. Ona söyleyeceklerini her gün kendi kendine tekrarladığını ve bugünü beklediğini söyler. Sonra da sadakatsiz annesini almakla aptallık ettiğini, ve aslında her ikisinin de vicdan azabı çektiğini haykırır. Sonra da onun erkekliğiyle dalga geçer. Öfkesi taşar, ağıta dönüşür.

3.3.18 Elektra'nın Orestes'i Annelerini Öldürme Konusunda Cesaretlendirmesi

Elektra'nın Aigisthos'a haykırması bitince, ölü içeri taşınır. Aigisthos, uzaktan annesinin arabasını görür. Orestes, annesini öldürme konusunda Elektra kadar emin değildir. Orestes, tanrı Apollon'un verdiği buyruğun ne kadar saçma olduğundan ve anne katili olmaktan söz eder. Elektra, sert bir dille onu cesaretlendirir. Annelerinin babalarını nasıl öldürdüyse, onun da öyle yapmasını söyler. Bunun üstüne Orestes istemeye istemeye kulübeden içeri girer ve hazırladıkları tuzak için annesini beklemeye koyulur.

3.3.19 Klytaimnestra'nın Elektra ile Karşılaşması

Klytaimnestra, görkemli arabası üstünde, tüm şatafatıyla görünür. İhtiyar adamın Elektra'nın loğusa olduğu yalanı üzerine gelmiştir. Klytaimnestra arabadan inmek için hizmetçilerinin yardımını ister. Elektra ise öfkesini gizleyemez ve kendisini de bu sefilliğe mahkûm ederek hizmetçi haline getirdiğini haykırır annesinin suratına. Annesi alttan alır. Ancak Elektra annesini suçlamaya devam eder.

3.3.20 Elektra ve Klytaimnestra'nın Savunmaları

Klytaimnestra, Elektra'nın bu vahşi öfkesi karşısında kendini savunmaya geçmek zorunda kalır. Agamemnon'u öldürme konusunda haklılığını savunur. Sebeplerini sıralar. Öncelikle, Agamemnon'un kızları Ipiinegenia'yı kandırarak tanrılara kurban ettiğini, bunun nedenini ise Helena'nın Paris ile kaçmasından dolayı çıkan Troya savaşı olduğunu söyler. Sonra

Agamemnon'u öldürmek için bu sebep dışında başka bir sebebi olduğunu da vurgular. O da, Troya Savaşı'ndan dönerken, Agamemnon'un Kassandra'yı da yanında getirip onu yatağına almasıdır. Tüm bunların, işlediği cinayet için yeterli olduğunu savunur ve Elektra'ya istediği gibi konuşmasını söyler. Elektra kendi savunmasına geçmeden önce annesinin verdiği konuşma özgürlüğünden bahsederek onunla adeta oyun oynar. Sonra da kendi monoloğuna geçer. Bu monologda, annesinin söylediklerini çürütür. Annesinin babasını öldürmesinin asıl sebebinin, Agamemnon'un kızını öldürmüş olması olmadığını söyler ve onun kızı daha öldürülmeden önce gözünün dışarda olduğunu haykırır. Troya Savaşı'nın kazanılmasından bir tek onun memnun olmadığını, çünkü Agamemnon'un dönmesini istemediğini ekler. Ardından, babası Agamemnon'un her konuda Aigisthos'tan üstün olduğunu söyler. Ayrıca kardeşine ve kendine yapılanların hesabını sorar. En son olarak da mademki annesi yaptığı cinayeti haklı görüyor (kızı öldürüldüğü için), o zaman o da annesini öldürerek babasının intikamını alacağını söyler.

3.3.21 Elektra ve Klytaimnestra'nın Kavgası

Elektra'nın Klytaimnestra'yı öldüreceğini söylemesi, Klytaimnestra'yı korkutur. Ama korktuğunu belli etmemeye çalışır. Aslında yaptığından pişman olduğunu söyler ve yine sebebin kocasına olan öfkesi olduğunu dile getirir. Elektra ise, annesinin üstüne daha da giderek tatmin olma niyetindedir. Kendisine ve kardeşine olanlardan ötürü hesap sorar. Annesini köşeye sıkıştırır. Klytaimnestra ise kurnazca cevaplar verir.

3.3.22 Elektra'nın Klytaimnestra'yı Kulübeye Sokması

Klytaimnestra, Elektra'nın saldıran sözlerini durdurmak için konuyu değiştirir ve kendisini neden çağırdığını sorar. Elektra ise, çocuk doğurduğunu söyleyerek çocuğu için kurban adamasını ister. Asıl niyeti annesini kulübeden içeri sokup Orestes ile birlikte onu öldürmektir. Klytaimnestra, bu işi neden bir ebenin ya da bir komşunun yapmadığını sorar. Elektra da çocuğu yalnız başına doğurduğu ve yoksul olduğu için kimseyle dostluk kuramadığı yalanını söyler. Bunun üzerine Klytaimnestra kurban adamayı kabul eder ve sonradan kocası Aigisthos'un yanına gideceğinden söz eder. Elektra ise onu kulübeye davet eder ve içeri girerken ona laf sokmayı ihmal etmez.

3.3.23 Koronun Stasimon'u

Koro, Agamemnon'un öldürülmesinden ve karısının onu nasıl öldürdüğünden söz eder.

3.3.24 Klytaimnestra'nın Elektra ve Orestes Tarafından Öldürülmesi

Klytaimnestra kulübeden içeri girer, arkasında da Elektra gelir. İçerde Orestes onu beklemektedir. Birlikte annesini öldürürler. Klytaimnestra'nın yalvaran çığlıkları duyulur.

3.3.25 Elektra ve Orestes'in Cinayet Sonrası Konuşmaları

Cinayet sonrasında iki kardeş evden çıkarlar. Orestes işlediği cinayetten ötürü kendinden geçmiş haldedir. Annesinin ölürken nasıl acı çektiğinden ve yalvardığından bahseder. Tanrı Apollon'a seslenir. Sözlerinde pişmanlık vardır. Elektra da pişmanlık yoktur ancak yine de bu başına gelenler için üzgündür. Böyle bir olaydan sonra kimsenin onunla evlenmeyeceğini düşünerek daha çok üzülür. Daha çok kendisini düşünmektedir. Sonra iki kardeş birlikte annelerinin bedenini bir örtüye sararlar.

3.3.26 Dioskurların Gelişi

Tüm olan bitenlerden sonra olayı çözüme kavuşturmak için iki Dioskur olan Klytaimnestra'nın kardeşleri Kastor ile Polydeukes görünür.

3.3.27 Dioskurların Elektra ve Orestes'i Cezalandırmaları

Dioskurlar'dan Kastor Orestes'e seslenir. Kardeşleri Klytaimnestra'nın ölümü üzerine geldiklerini açıklar. Yapılanın haklı olduğunu ancak anne katili olmanın adil olmadığını söyler. Apollon'un böyle bir buyruk vermesinin akıllıca olmadığını belirtir. Orestes'e Elektra'yı Pylades ile evlendirmesini ve kentten ayrılmasını söyler. Pallas Atina Heykeli'ne sarılmasını ve Ares tepesinde kendisini yargılatmasını öğütler. Bu yargılama sonucunda ölüm cezasından kurtulacağını, çünkü Apollon'un suçu üstleneceğini de ekler.

3.3.28 Elektra ve Orestes'in Memleketlerinden ve Birbirlerinden Ayrılmaları

Dioskurların verdiği cezaya göre Elektra ve Orestes birbirlerini de bir daha hiç görmeyeceklerdir. İki kardeş bundan duydukları acı ile birbirlerine sarılır ve duydukları acıyı dile getirirler. Elektra ve Pylades birlikte çıkar, giderler. Kastor da Orestes'e dişi köpeklerin saldırısından kaçmasını söyler. Orestes çıldırmış gibi kaçar. Daha sonra Dioskurlar kaybolur ve koro da çıkar.

3.4 KARAKTERLERİN İNCELEMESİ

Bu eserdeki karakterler şunlardır:

Bir Miken Köylüsü: Elektra ile evli

Elektra: Agamemnon ile Klytaimnestra'nın kızı

Orestes: Elektra'nın erkek kardeşi

Pylades: Bir dilsiz

Koro: Genç Miken kadınları

Bir İhtiyar Adam: Eskiden Agamemnon'un lalası

Bir Haberci

Klytaimnestra: Argos kraliçesi

Dioskurlar

3.4.1 Elektra

Agamemnon ile Klytaimnestra'nın kızıdır. Babasının annesi tarafından öldürülmesinden sonra zorla bir köylüyle evlendirilmiştir. Güçlü, inatçı ve tam bir intikam savaşçısı gibidir. Hayatını annesinden babasının ve kendisinin intikamını almaya adanmıştır. Hala yas tuttuğu için saçları kazınmış durumdadır. Çok fakir bir hayat sürdürmektedir. Üstünde sadece kendi diktiği paçavralar vardır. Yalnız ve içine kapanmıştır. Yaklaşık 20 yaşında.

3.4.2 Klytaimnestra

Hırslı, bencil, güçlü bir kadın. Soğukkanlı. Kocasını aşığı Aigisthos ile birlikte öldürüyor. İktidar tutkusu var. Akıllı ve kurnaz. Nerede nasıl davranacağını iyi biliyor. Güzel bir kadın. Orta yaşlı. Göz alıcı bir şekilde giyiniyor. İktidar için çocuklarının hayatlarını mahvetmekten çekinmiyor. Euripides'te Klytaimnestra uzlaşmaz bir nefret yumağı halinde değil, kızın yontulmamış suçlamaları karşısında anlayış gösteren, pişmanlık duymayı öğrenmiş bir kadın olarak görünür.

3.4.3 Orestes

Onda da intikam tutkusu var ancak ablası Elektra gibi cesur ve soğukkanlı değil. Apollon'un buyruğu gereği baştan sona planlanmış bir hile ile gelen kesin kararlı, cesur, bağımsız bir intikamcı değildir; bölgeyi yoklamak isteyen, güvensiz ve ürkek bir sürgündür, en ufak bir tehlike sezdiğinde tekrar sınırların dışına çıkmaya hazırdır. Kendisine verilen görevi yerine

getirme meselesiyle çaresiz karşı karşıyadır, kararsız ve tetiktedir. 17-18 yaşlarında bir genç adamdır.

3.4.4 Köylü

İyi huylu, yardımsever, merhametli, dürüst, fakir bir köylü. Elektra ile evli ancak gerçekten karı-koca değiller. Elektra'nın soylu biri olduğunu ve birbirlerinin dengi olmadıklarını unutmuyor. Ona karşı saygılı (Yatakta Elektra'ya dokunmuyor. Elektra bakiredir). Dürüstlük onun için önemli.

3.4.5 Pylades

Orestes'in sadık arkadaşıdır. Konuşmuyor. Her şeyi susarak yapıyor. Yardımsever ve fedakâr bir insandır.

3.5 ROLÜN YORUMU

Rolünün yorumu, iki ana unsurun birleşmesinden oluşur. Aşağıda Elektra rolüne ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.5.1 İçerik

Elektra'nın yaklaşık 12 yaşındayken, babası annesi ve aşığı tarafından öldürülür. Bu olaydan kısa bir süre sonra da zorla fakir bir köylüyle evlendirildiğini, kardeşinin ise ihtiyar lala tarafından başka bir ülkeye götürüldüğünü daha önce anlatmıştık. Elektra, babasının, kendisinin ve kardeşinin başına gelen bu felaketlerin acısını çekmekte ve içindeki kını büyütme ve annesinden intikam alacağı günü beklemektedir. Elektra'nın intikam alma ve intikam gününü bekleme tutkusu vardır. Oyunda kandaş katilliğinden dolayı pişman olmayan tek figür Elektra'dır. Haksızlığa dayanamıyor. Egoantrik (örneğin, annesini öldürdükten sonra dahi artık evlenemeyeceğini düşünerek üzülüyor). Soğukkanlı, güçlü ve mücadelecı bir yapısı var. Açık sözlü, cesur. İnanıkları konusunda inatçı. Sabırlı. Hayatını annesini öldüreceğı günü beklemeye adanmış. Öfkesi hiç dinmemiş, adeta öfkenin kendisi olmuş. Vahşice öfkeli bir kadın. Kocasını önemsemiyor çünkü zorla evlendirilmiş. Ancak onun iyi bir insan olduğunun farkında ve ona minnet duyuyor. Saraydan kovulmasından beri her türlü zenginlikten uzak, fakir bir hayat sürüyor. Yalnızlığına gömülmüş. Kuşkucu ve kadercı. Ataerkil bir anlayışa sahip. Giysisini kendisi dikeyor, suyunu kendi elleriyle ırmaktan getiriyor. Elektra'da egoantrik kişilik o kadar ön planda ki, annesinden babasını öldürdüğü için değil daha çok hayatını mahvettiğı için intikam almak istiyor gibi görünüyor. Çünkü yakarışlarında önce kendi sefaletinden söz ediyor, babası en son geliyor. Euripides'in Elektra karakteri antik tragedyalarda karşılaşılan türde alkışlanan bir kahraman kimliğine sahip değildir. İşlediğı cinayet de haklı görülmez. Annesi ölümü hak eder ancak Elektra'nın bunu gerçekleştirmesi bağışlanmaz. O sıradan bir insandır ve affedilemez bir hata yapmıştır. Ölçsüz ve vahşi bir öfkesi vardır. Geçen 8 yıl boyunca bu intikam gününü hayal etmiş, tasarlanmıştır.

3.5.2 Biçim

Genç ve bir zamanlar çok güzelmiş. 20-22 yaşlarında. Saçları kazınmış. Çünkü hala yas tutuyor. Üstünde sadece paçavralar var ve perişan halde. Her türlü gösteriştan uzak. Konuşmaları açık, doğrudan ve sert. Hareketleri net. Bakışları keskin. Kararlı ve inatçı olduğu her halinden anlaşılmalı. Hızlı bir beden ritme sahip. Çabuk konuşuyor.

Elektra, bu 8 yıl boyunca acısını unutmaya karşı koyan ve içindeki nefreti her gün daha da büyüten bir kişi ve bu uğurda her an saldırmaya hazır, vahşi bir dişi kurt gibidir.

3.6 ELEKTRA KARAKTERİNİN ÖZGEÇMİŞİ

Karaktere yakınlaşmayı sağlamak için aktör kendi fantezi dünyasında elindeki verileri kullanarak karakterin özgeçmişini çıkarır. Elektra rolü çalışılırken oluşturulan özgeçmiş aşağıdadır:

Bu cinayet gerçekleştiğinde 12 yaşındaydım. Babam Troya Savaşı'ndan yeni dönmüştü. Onu çok özlemiştim. Her zaman olduğu gibi bu gece de babam yatmadan önce ona iyi geceler öpücüğü verdim. Sonra yatmaya gittim. Uyuyalı bir saat kadar oluyordu ki bir feryatla yatağımdan fırladım. Kötü bir şeyler olduğu kesindi. Hemen sesin geldiği yere koştum. O sırada annemi gördüm, elleri kan içindeydi. Sonra Aigisthos'u gördüm. Onun burada ne işi vardı? Hemen babamı görmek istedim ama bulamadım. Babam neredeydi? "Ne oluyor?" diye bağırdım ama annem beni oradan uzaklaştırdı. Elindeki kan giysime bulaşmıştı. Ellerimi tutuyordu o kanlı ellerle. Beni odama kilitledi. Bağırdım, kapıyı yumrukladım ama ne olduğunu bana söylemediler. Bir süre sonra sesler kesildi. Ben de kapının orada yere yığılıp uykuya daldım. Sabah uyandığımda baktım ki hala yerdeyim. Sonra kapının artık kilitli olmadığını fark ettim. Hemen annemle babamın yanına gitmek istedim. Odalarına gittiğimde annem Aigisthos ile yatıyordu ve babam yoktu. "Babam nerede?" diye bağırdım. "Artık babam yok. O öldü" dediler. Onlara inanmadım. Tüm evde babamı aradım. Sonra ihtiyar lala bana her şeyi anlattı. Evden nasıl çıktığımı bilmiyorum. Babamı öldürmüştü demek o aşağılık annem. Çıplak ayaklarla koşa koşa babamın mezarına gittim. Bütün halk oradaydı. Yapılan lanetliyordular. Babamın mezarına kapandım. "Ah, zavallı babacım! Bu üstümdeki, ellerimdeki kanlar senin kanın mıydı?" diyerek bağıra bağıra ağladım. Günlerce yıkamadım ellerimi, üstümü değiştirmedim. İşte tam o sırada karar verdim annemden ve aşığından intikam almaya. Ben mezarın başındayken ihtiyar lala kardeşim Orestes'i getirdi. Bana Orestes'i uzaklaştırmak gerektiğini, yoksa onu öldüreceklerini söyledi. Hemen kardeşim için gizlice bir çanta hazırladım. Onu bütün kuvvetimle kucakladım ve annemden intikam almak için onu beklediğimi söyledim gözyaşları içinde. İhtiyar lala sabırlı olmamı ve bir delilik yapmamamı öğütledi. Orestes gitti ve kendimi odama kapattım. Günlerce çıkmadım odamdan. Bulduğum bir makasla saçlarımı kestim. Annemin yüzünü bile görmek istemiyordum. Bir yandan da korkuyordum bana bir kötülük yaparlar diye. Diğer kız kardeşlerim ise yeni duruma hemen ayak uydurdular. Ben ise bir yabancı gibi yaşıyordum o evde. Bana hizmetçi gibi iş yaptırıyorlardı. Ama ben sabah ve akşam babamın mezarına gidip dua ediyordum ve ona her gün intikam sözü veriyordum. İki yıl sonra beni basit bir köylüyle evlendirip saraydan da kovdular. Bunu o kadar ani bir şekilde düzenlediler ki karşı çıkmaya fırsat bile bulamadım. Argos'un sınır köylerinden birinde yaşıyor bu köylü. Ama iyi bir insan. Bana dokunmuyor bile. Her gün babam için dua edip tanrılara yakarıyorum. Artık intikam için yaşıyorum, sadece intikam. Orestes gelecek ve birlikte annemi öldüreceğiz. Hiçbir eğlenceye katılmıyorum. Pislilik içinde ve fakir bir hayatım var. Buna hayat denirse. Yalnızım. Güvenebileceğim kimsem yok, kendimden başka. Evlenirken yanımda getirdiğim tek şey, babamın getirdiği bir kumaştan yapılan güzel elbisem. Ama artık kanlı bir elbise o. Babamın kanı var üzerinde. Her gün bu elbiseye sarılıyorum, onu kokluyorum, sanki babamın kokusunu duyuyorum.

3.7 ELEKTRA VE KLYTAİMNESTRA SAHNESİ

Bu sahne oyunun doruk noktasına hazırlık sürecinde yer alır. Elektra, ihtiyar adamın yardımıyla loğusa olduğu yalanıyla annesinin gelmesini sağlar. Anne-kız yaklaşık 8 yıl aradan sonra ilk defa bir araya gelirler.

Bu sahneyi çalışırken ilk önce küçük durumlara ayrılacak ve her bir durumda karakterlerin (burada sadece Elektra ele alınacaktır) istek ve amaçları belirlenecektir.

3.7.1 Birinci Durum- Bekleme

Elektra, 8 yıl aradan sonra annesini ilk defa görecektir. Bu karşılaşmayı belki de yıllardır kafasında kurmaktadır. Orestes uzaktan annesinin arabasını görür ve kulübeye girer. Elektra da dışarda annesinin gelmesini bekler. Elektra'nın bu durumdaki ve hatta bu sahne süresince isteği önce annesinin yaptığından pişman olduğunu duymak ve onu bu tatmini sağladıktan sonra öldürmektir. Ancak annesini uzaktan gördüğünde, gücünü kaybetmeye başlar. Ne de olsa annesidir. Bunun üzerine kendisiyle mücadele eder ve geçmişi hatırlayarak gücünü yeniden kazanmaya çalışır. Demek ki burada annesi gelene kadar Elektra'nın amacı gücünü yeniden kazanmaktır. Bunu da babasına ve kendisine olanları hatırlayarak yapacaktır.

3.7.2 İkinci Durum- Karşılaşma

Annesi arabadan indiğinde, artık gücü geri gelmiştir. Şimdi karşısında duran kişi onu büyüten annesi değil, babasını acımasızca öldüren ve hayatını mahveden bir canidir. Annesini gördüğünde sanki annesinin babasını öldürdüğü kanlı baltayı görmektedir. Ama bir yandan annesinden asıl amacını (öldürme amacını) gizlemek zorundadır ve öfkesini tutmaya çalışır. Ama öfkesine yenik düşer ve nefretini kusar. O zaman burada amaç asıl amacını gizleyerek kendini tutmaya çalışmak olacaktır.

KLYTAIMNESTRA:

*İnin arabadan Troya kadınları, elimi tutun,
Arabadan inip ayağımı yere basmama yardım edin!
Tanrıların tapınakları Frigya ganimetleriyle süslendi,
Bunlar, bu Troya ülkesinden seçilmiş olanlar da benim,
Yitirdiğim çocuğuma karşılık ancak çok cılız bir
Teselli, ama evimi süslüyorlar işte.*

ELEKTRA:

*Baba evinden kovulmuş ve bu sefil
Kulübede bir hizmetçi gibi kalan ben
Tutsam olmaz mı mutlu elini anne?*

KLYTAIMNESTRA:

Onlar benim hizmetçilerim; sen kendini yorma!

ELEKTRA:

*Neden? Sen-gasp edilmiş evimden, onlar gibi
Ganimet alınmış olarak- beni, babamın yetimini
Kovunca, ben de tutsak oldum burada.*

3.7.3 Üçüncü Durum- Savunma

Kendine hâkim olamayıp nefretini kusan Elektra, Klytaimnestra'nın kendini savunmasına neden olmuştur. O konuştuğunda, intikamına ve haklılığına olan inancı daha da güçlenmiştir. Ve bunu fırsat bilerek kendi haklılığını da savunacaktır hemen ardından. Annesini zaten öldürecektir ama önce içindekileri tamamen boşaltmak istemektedir. O zaman burada istek değişmiyor ve amaç haklılığını savunmak oluyor. Bunu asıl amacını gizleyerek yapıyor.

KLYTAIMNESTRA:

*Böylesi planların hepsini senin baban,
Onu en az hak etmiş yakınları için kurdu.*

.....

Ortada bir nefret varsa, o nefreti haklı çıkaran
Nedenleri bilmek gerek; yoksa nefret niye?
Tydanreos ben babana eş olarak verdiyse, ne ben
Ne de doğacak çocuklar onun uğruna ölelim diye vermedi.
Oysa o Akhilleus'la evlendirilecek diye
Kızımı aldatıp evden çıkardı,
Aulis'te liman alanına götürdü, orada
Sunakta Iphigenia'mın ak boynunu eğip boğazını kesti.
Bunu kenti düşmekten korumak için, ya da
Evde öteki çocukları kurtarmak uğruna yapsa, yani çok insan için
Bir tekini kurban etmiş olsa, affedilebilirdi belki.
Ama o, Helena'nın şehvet düşkünlüğü yüzünden
Ve kocası da hatunun ihanetini gizleyemediği için,
Benim kızımın boğazını kesip kurban etti.
Yine de, çok kırdığım halde ve öfkem
Hiç azalmasa da, öldürmezdim kocamı.
Ama kocam, kudret çarpmış bir çılgın gibi bir
Kızla geldi ve onu yatağımıza aldı:
Böylece aynı yorgan altında iki kadın olduk.
.....
Şimdi istiyorsan konuş, istediğin gibi karşı çık, hangi
Mantıkla babanın haksız yere öldürüldüğünü düşünüyorsan söyle!
ELEKTRA:
Bak anne, son söylediklerini bir düşün,
Sana karşı konuşma özgürlüğü tanıdın bana!
KLYTAIMNESTRA:
Evet, yineliyorum bunu ve geri almam çocuğum.
ELEKTRA:
Yani benden kötü şeyler duyarsan bana kötülük yapmaz mısın?

KLYTAIMNESTRA:

Hayır, senin saçmalıkların eğlendirir beni.

ELEKTRA:

Söylüyorum öyleyse;

... ..

Yunanistan 'ın en büyük kahramanını yok ettin,

Şimdi de adamı çocuğun için öldürmüş gibi yapıyorsun.

Eh, halk seni benim kadar iyi tanımaz elbet!

Kızının öldürülmesi henüz kararlaştırılmış değilken

Kocan evden daha yeni ayrılmıştı ki hızla,

Senin elin hemen aynada saçının lülelerine gitti.

... ..

Niyeti kötü olmasa bir kadın niye kapı önünde

Güzel yüz göstermeye gerek duysun ki?

Tüm Yunan kadınları içinde bir tek sen,

Savaş Troyalılar 'dan yana döndükçe mutluydun,

Tersine olunca ise bakışın bulutlanıyordu,

Çünkü Agamemnon 'un Troya 'dan eve dönmesini

İstemiyordun! Oysa uslu durman için pek çok neden vardı.

Kocan hiçbir şeyde Aigisthos 'tan aşağı değildi;

Tüm Hellas onu başkomutan olarak seçmişti.

... ..

Kaldı ki, babam senin dediğin gibi çocuğunu öldürdüyse,

Ben ne yaptım sana, kardeşim ne yapmıştı?

Neden kocanı öldürdükten sonra baba evini

Bize bırakmadın da yatağına yabancı mal getirip

Para karşılığı evlilik satın almış oldun?

Oğlunun yerine kocan değil sürgündeki,

Benim yerime ölmüş de değil: kız kardeşime

Olanın iki katı vahşetle beni yaşarken öldürdü.

Hukukta madem ki ölüm ölümle ödeşiyor, o zaman

Ben de oğlun Orestes'le bir olup babama karşılık

Seni öldüreceğim.

Çünkü eğer o cinayet haklı idiyse, bizimki de haklıdır!.....

3.7.4 Dördüncü Durum- Kavga

Kendi haklılığını savunan Elektra, monoloğunun sonunda Orestes ile birlikte annesini öldüreceğini söyler. Klytaimnestra köşeye sıkışır; Elektra'nın sözlerinden ürkmüştür. Bu üçüncü durumda Elektra annesinin üstüne gider, annesiyle hesaplaşmaktan sonuna kadar tatmin olmaktır amacı. Bunu annesini ezerek yapar. Burada annesine oyun oynar aslında. İsteği annesini kulübeye sokup öldürmektir.

KLYTAIMNESTRA:

Sen, oldum olası babana meyillisindir zaten çocuk; senin tabiatın bu.

Hep böyledir: kimileri için baba önde gelir,

Kimileri anneyi babaya yeğler.

Seni anlayışla yanıtlamak isterim; yaptığımdan

Ben de çok memnun değilim, çocuk!

Zavallı ben, amma kurmuşum içimde,

Çünkü kocama olan öfkem ölçüyü aşmıştı!

ELEKTRA:

Yakınmakta geç kaldın, hiçbir şeyi düzeltemezsin çünkü!

Babam ölmüş artık; peki yaban ellerde dolanıp

Duran oğlumu niye eve döndürmüyorsun?

KLYTAIMNESTRA:

Korkuyorum! Kendi rahatımı kolluyorum, onunkini değil.

Babasının ölümünden dolayı çok kızgınmış.

ELEKTRA:

Peki kocanın böyle vahşi davranması neden?

KLYTAIMNESTRA:

Yapısı öyle onun; sen de az dik kafalı değilsin hani.

ELEKTRA:

Acı çektiğim için öyleyim, ama öfkem yakında geçer.

KLYTAIMNESTRA:

O zaman o da sana öyle sert olmaz artık.

ELEKTRA:

Ne sanıyor o kendini, benim evimde yaşıyor eni konu.

KLYTAIMNESTRA:

Bak işte, yine hır çıkaracak bir laf attın bile!

ELEKTRA:

Susuyorum, çünkü ondan korkuyorum... nasıl da korkuyorum.

3.7.5 Beşinci Durum- Cinayet (En Korkunç Günaha Girmek)

Bu son durumda, istek değişmiyor. Amacı annesini kandırarak onu öldürmek için kulübeden içeri sokmaktır.

KLYTAIMNESTRA:

Neyse, bırak bunları! Beni niçin çağırmıştın, çocuk?

ELEKTRA:

Çocuk doğurduğumu duydun sanıyorum.

Bu nedenle, geleneğe göre çocuğun onuncu ayına

Bir kurban sunar mısın benim için? Hiç anlamam da bu işleri;

Nasıl bilecektim ki, şimdiye dek çocuksuzdum.

KLYTAIMNESTRA:

Çocuğun göbeğini kesen ebe yapmalı bu işi.

ELEKTRA:

Ben kendim kestim, çocuğu yalnız başıma doğurdum.

KLYTAIMNESTRA:

Evin yakınında hiç yardımsever komşu yok muydu?

ELEKTRA:

Yoksullarla kimse dostluk kurmak istemiyor.

KLYTAIMNESTRA:

Banyo yapmadan bu paçavralarla mı duruyorsun,

Loğusa yatağından yeni çıkmışsın oysa?

Çocuğın dolan günleri için tanrılara kurban adamayı

Ben yaparım. Senin bu ihtiyacını hallettikten sonra da

Kocamın Nümfalar'a kurban kesmek için

Bulunduğu tarlaya gitmek istiyorum.

ELEKTRA:

Buyur bizim yoksul kulübemize gir! Aman dikkat,

İsten kararmış bu ev senin giysine kara bulaştırmasın!

Tanrılara usulünce kurban adayacaksın ya.

... ..

Elektra bu sahne boyunca aslında kardırmaya çalıştığı annesine hiç de yumuşak davranmıyor. Çünkü böyle bir davranış normal olmayacak ve belki de asıl niyetini açığa vuracaktır. Kurnazca davranıp annesini içeri sokmayı başarıyor ve Orestes ile birlikte annesini öldürüyor.

3. SONUÇ

Euripides'in Elektra adlı eserindeki Elektra karakterinin Stanislavski sistemine göre incelemesinin aktarıldığı bu tez çalışması, bir aktörün rol üstünde çalışırken hangi aşamalardan geçmesi gerektiğini göstermesi bakımından önemlidir. Rol çalışması için baz alınan Elektra ile Klytaimnestra'nın Karşılılaşması sahne üstünde çalışılmış ve burada anlatılan tüm aşamalar uygulamaya geçirilmiştir. Aktörün role yaklaşımında, yazarın biyografisinden, dönemine, eserin fabelinden ideasına birçok unsur değerlendirilmiş ve ilgisiz gibi görünen tüm ayrıntılar araştırılmıştır. Rol, oyuncunun, canlandığı karakterin sahne üzerindeki her anında ne yaptığını ve onu niye yaptığını somut olarak bildiği zaman hazır hale gelir. Stanislavski'ye göre, bir karakter oyuncunun bedeni ve ruhudur, role ve oyuncuya ait tüm tinsel ve fiziksel öğelerin bir araya gelmesinden doğmuştur. Sadece böyle bir varlık yaşayabilir, var olabilir. Karakter, kendine ait düşünceleri, eylemleri, dış görünüşü, aşırılıkları, deneyimleri, alışkanlıkları vb. olan canlı bir insandır. Oyuncu, yeniden canlandırmaya karakterin gerçeğe sadık davranışlarını gerçekleştirdiğinde, eylemleri sözcükler ve düşüncelerle iç içe geçtiğinde, verili bir karakter için gerekli olan bütün özellikleri araştırdığında, kendisini karakterin verili durumuyla kuşattığında ulaşır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Agizza, R., 2006, *Antik Yunan'da Mitoloji*, 2.baskı, Arkeoloji ve Sanat Yayınları
- Bilgin, N., 2004, *Felsefeden Ekonomiye Antik Yunan Dünyası*, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları
- Gombrich, E.H., 2004, *Sanatın Öyküsü*, 4.basım, İstanbul, Remiz Kitabevi
- Graves, R., 2004, *Yunan Mitleri*, 1.baskı, İstanbul, Say Yayınları
- Güçbilmez, B., 2005, *Sofokles'ten Stoppard'a İroni ve Dram Sanatı*, Birinci Baskı, Deniz Kitabevi
- Hançerlioğlu, O., 2005, *Düşünce Tarihi*, 11.basım, İstanbul, Remzi Kitabevi
- Honour, H., Fleming, J., 1984, *A World History of Art*, 7.basım, Great Britain, Laurence King Publishing
- Latacz, J., 2006, *Antik Yunan Tragedyaları*, 1.baskı, İstanbul, Mitos-Boyut Tiyatro Yayınları
- Moore, S., 2009, *Stanislavski Sistemi*, 2.basım, İstanbul, bgst yayınları
- Murray, G., *Euripides and His Age*, Cambridge, USA, The University Press
- Skirbekk, G., 1971, *Antik Yunan'dan Modern Döneme Felsefe Tarihi*, Üniversite Yayınları
- Stanislavski, C., Ekim 2006, *Bir Aktör Hazırlanıyor*, 4.basım, İstanbul, Papirüs Yayınevi
- Stanislavski, C., Şubat 2006, *Bir Karakter Yaratmak*, 3.basım, İstanbul, Papirüs Yayınevi
- Şener, S., 2003, *Dünden Bugüne Tiyatro Düşüncesi*, Üçüncü Baskı, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları
- Turani, A., 1992, *Dünya Sanat Tarihi*, 11.basım, İstanbul, Remzi Kitabevi